

A »MULT ÉS JÖVŐ« A HÁBORU ALATT

IRTA: DR. SZABO GÉZA

A lig volt még nálunk példa rá, hogy egy tisztán irodalmi és művészeti eszközre támaszkodó orgánus ilyen rövid idő alatt annyira meghódítsa a nagyközönséget, mint a Mult és Jövő. Mindjárt, ahogy megindult, a magyar zsidó kultúra legelső centrumává vált, a legelső magyar és külföldi írók és művészek sorakoztak zászlaja alá és olvasóinak táborába sereglett az egész művelt magyar zsidóság. A folyóirat megjelenését mint irodalmi és művészi eseményt méltatta a sajtó, a Mult és Jövő számai, irodalmi magazinok, művészi kiállításai a legelőkelőbb körökbe vitték bele a zsidó tudás és zsidó szépség fogalmát és csakhamar a Mult és Jövő lett nemcsak itthon, hanem a külföldi előtt is a magyar zsidóság szellemi színvonalának legfőbb reprezentánsa, tiszteletet és becsületet szerezve mindnyájunknak.

Mikor a háboru első rémülete szinte elnémitotta az összes kulturtörékvéseket és a szépirodalmi lapok részben beszüntették megjelenésüket, részben redukálták formájukat és tartalmukat egyaránt, attól kellett tartani, hogy a Mult és Jövőnek művészeti szépségek sugaraiban csillogó erőforrásai is elapadnak. Annál is inkább, mert a Mult és Jövő alig két és fél évvel indult meg a háboru előtt, olyan időben, amikor a nagy gazdasági krízis már előrevetette sötét árnyékait és így a lap anyagi bázisainak megerősítésére kevés

ideje volt. De éppen a háboru volt az az erőpróba, amely öröndetesen megmutatta, hogy a Mult és Jövő az aránylag oly rövid idő alatt is a magyar zsidóságnak nélkülözhetetlen kulturszükségletévé lett, melyhez a háboru nehéz napjaiban ép oly szeretettel és lelkesedéssel ragaszkodott, mint a béke boldog idejében. A hadbavonulók, ameddig csak lehetett, maguk után küldték a folyóiratot a harctérre. Az összes harctereken kézről-kézre jártak a Mult és Jövő dédelgetett példányai, hadi táborokba és hadi kórházakba közvetlenül és a Vörös Kereszt útján ezrével küldte a szerkesztőség az egyes számokat, melyek az irodalom és művészet nemes eszközeivel hitet, bizalmat öntöttek a szívekbe, ahogy itthon is a napi eseményektől bágyadt lelkeket az örök szépnek üdítő forrásaihoz vezették. A Magyar Zsidó Hadi Archivum tábori levélgyűjteménye között a táborozó, harcoló és sebesülten fekvő katonák hálálkodó leveleinek egész garmadája tesz tanuságot arról a jótékony lélekemelő hatásról, amelyet a zsidó kulturának a Mult és Jövő hasábjain felhalmozott kiscsei a zsidó hősökre gyakoroltak.

A Mult és Jövő, magas programjának megfelelően, a háboru alatt sem merült bele a muló aktuálítások árjába. A jelen eseményeiből csak azt örökítette meg, ami a mindennapiból magasan kiemelkedett, azt, ami már-

már a jövő határait érinti. De hogy a rendkívüli idők kisebb-nagyobb mozzanatait is megrögzíthessük a jövő számára, hogy a magyar zsidóságnak a háboruban betöltött szerepéről szóló adatok mozaikja méltóképen megóvassék, megalkotta tiszasülyi Polnay Jenő kezdeményezésével a Magyar Zsidó Hadi Archivumot, amelynek élén immár a magyar zsidóság legelső vezető férfiai állanak. A háborus adatokat az Archivum gyűjti egybe, magában a Mult és Jövőben csak irodalmi szinten álló háborus irások, harctéri levelek, háborus novellák és versek, művészi nivóju háborus képreprodukciók és felvételek találtak helyet. Háborus számainak is mindegyike valóságos diszalbum volt, tele értékes és változatos olvasmányokkal, szebbnél-szebb illusztrációkkal és gyönyörű műmellékletekkel, amelyek csakúgy, mint békeidőben, a művészeti szépségek glóriájában mutatják a zsidóság életét, multját, kulturáját.

A háboru szorosabb kapcsolatokat teremtett a szövetségesek között és a magyar zsidóságban is élénkebben nyilatkozott meg az érdeklődés a szövetséges államok zsidósága iránt. Ezt az érdeklődést elégítették ki a Mult és Jövő külföldi számai. Berlieni, bécsi, prágai, konstantinápolyi számai maradandó értékű monografiái voltak az ottani zsidóság szellemi életének, történeti szerepének, fejlődési jelentőségének. És minthogy a Mult és Jövő e számaiban a külföld legelőkelőbb tudósai, írói és művészei működtek közre, ezzel is közelebb hozta a külföldi zsidó szellemi világot a magyar zsidósághoz, amelyet éppen a Mult és Jövő révén egészen új színben ismertek meg.

A hontalanná vált galíciai zsidóság szenvedése és ezenfelül igazságtalan meghurcoltatása tette időszerűvé a Mult és Jövő galíciai számát, amely a mindenféle vádakkal szemben mintegy rehabilitálta hazátlanul hánykódó testvéreinket, akiket mint a régi

zsidó kulturának fejlődésre képes hordozóit mutatott be, ismertetve irodalmukat, művészetüket és kulturális törekvéseiket.

A Magyar Zsidó Hadi Archivum és Magyar Zsidó Múzeum kapcsolata, valamint a múzeum hivatalos megnyitása tette aktuálissá a Mult és Jövő muzeumi számát, amely a magyar zsidó múzeumot minden oldalról mutatta be és egyben reprodukálta művészi kivitelben a múzeum gyűjteményének legnevezetesebb tárgyait.

Nem méltathatjuk itt a Mult és Jövő minden egyes számát érdem szerint. De méltán kiemelhetjük, hogy a magyar zsidó intelligencia orgánuma a háboru alatt is teljesen megmaradt azon a magas irodalmi és művészi nívón, amellyel oly általános elismerést vívott ki magának mindenütt. Pedig a háboru alatt az anyagszerzés, valamint a technikai kivitel igen sok akadályba ütközhetett. A folyóirat legtöbb munkatársát, sőt főszerkesztőjét, dr. Patai Józsefet is besorozták, íróink, poétáink, művészeink legnagyobb része katonai szolgálatot teljesít. Az adminisztráció tisztviselőit szintén hívta a haza. A nyomda személyzetének nagyrésze bevonult. A papír, a festék, a cinkografiai munka ára napról-napra horribilisan emelkedett, a zsidó olvasó közönség pedig egyre nagyobb számmal vonult ki a civil életből a harcok mezejére.

De éppen ezért örvendetesen konstatáljuk, hogy az a tény, hogy a Mult és Jövő e nehéz időkben, e félelmetes napokban, sőt immár esztendőkből sértetlenül, erejének teljében került ki, sőt a súlyos körülmények között is kitűzött programjának tüneményes magaslatán állhatott, — mindenesetre annak a tanubizonysága, hogy a Mult és Jövő valóban mély gyökeret vert a magyar zsidóságban, amelynek szeretete és áldozatkészsége lehetővé teszi, hogy kulturtörténeti jelentőségű misszióját mindenkor akadálytalanul teljesíthesse.